

Ești ca o țară în care frigul scrie singur

Ești
ca o țară în care frigul scrie singur
pe o hârtie cât vezi cu ochii
dumnezeu e frigul
care desenează nimicul ce te
orbește
o cartografie a neantului
alb peste alb carevasăzică
o umbră albă se lasă deasupra
noastră
întunecații ce dorm în aisberguri de
carne
cu mâinile goale afundate în mănuși
de piele.

Fidipide

Sunt zile când a scrie poezii
e indecent ca un fluierat în biserică.

Sunt zile când o putere năpraznică
te cucerește deodată
ca o ploaie de vară cu tunete și
fulgere.

Sunt zile când te împiedici pe drum
drept ca atletul la maraton.

Un anacolut în discursul perfect
am învins!

Fidipide.

Lucrez de zor la trecut

Ca tot pățitul pierd și eu din când
în când
textele noi de pe calculator.
Așa că le copiez și de mână
ca să rămână. Uite însă că
ultimele două nou-nouțe
care pentru o clipă m-au fericit
nu mai există.
Mi-a rămas din ele doar ideea:
lucram de zor la trecut,
la trecutul meu vreau să zic,
îl frământam din greu, un aluat
ce tot dospea și dospea,
creștea, se umfla, în sfârșit
numai bun de copt,
am zis,
e pâinea mea cea de toate zilele,
acum de fapt eram și eu
pe urma cea veche
a Sfântului Augustin –
prezentul celor trecute
prezentul celor prezente
prezentul celor viitoare.

V A S I L E D A N

O cartografie a invizibilului

Despre tăcere

De ce această tăcere?
N-am vocație de învingător, asta știu.
Nu m-am învins niciodată pe mine
însumi.

Toate slăbiciunile mele
sunt în mâinile mele.

Toate bâlbele mele le adun în cuvintele
care respiră găfâit adevăruri mărunte
încate mai mult în gâtlee ca gheața
din aisberguri.

Despre tăcere pot spune însă multe.
În ea se stinge totul,
focul, sângele, urma
în zbor a unei păsări.

Într-o zi totul va fi bine

Într-o zi totul va fi bine.
Poate la marginea drumului.
Poate la mijlocul lui.
Poate la începutul lui atât de strâmt.
Poate la capătul lui cât vezi cu ochii
doar așa cum se vede numai
cu ei închiși.

În ce limbă cânti acum?

Hainele vechi putrezesc în memoria oricui un străin le îmbracă acum chiar în fața ochilor tăi

Dimineața aceea începuse așa.
Dimineața aceea nu începuse așa.
Am sărit pur și simplu în ea gol
scufundându-mă cu totul
ca într-un hău fără fund.

Mă văd acum
chiar prin fața ochilor mei deschiși
trecând
străin îmbrăcat în hainele largi
strâmte scurte lungi
vechi de demult de care am uitat
le-am îngropat în memorie acolo
putrezesc și acum
sau ard înfundat

Sunt cenușa mumiei
contur al trupului
mereu schimbător.

Tars

„Am căutat Tarsul pe harta rutieră
a Europei
și nu l-am găsit“ – și-a început
decanul de informatică
alocuțiunea despre cartea de versuri
a tânărului său student din anul doi –
Serisori din Tars –,
nici în Portugalia de acolo de unde
tânăra călugăriță îndrăgostită de
ușuraticul
ofițer francez al lui Napoleon
îi scria epistola fără speranțe –
nu era Tarsul
nici în micul dicționar enciclopedic
niciunde el nu există
deși îl caut încă precum
apostolul Pavel printre romani,
galateni, tesalonicieni,
în Orient, la Roma, printre sârmoșii
barbari de la malul mării
unde am fost aruncați de valuri
printre recile stânci în casa
văduvei unde arde focul cel slab
sub mâinile ce se freacă
iute împreunate.

Eu însumi într-o oglină spartă

Întunericul care arde.
L-am cunoscut bine.
Arde înăbușit și nu se termină
niciodată.
Suflete al meu, tu știi că
ies dis-de-dimineață
din acest exercițiu de oaste
domnească

culcat.
Viu, viu și la orizontală.
Deprind însă repede.

Acum am un abur în gură,
un norișor roz,
sânge de înger hemofil
așa cum sunt mai toți îngerii
la față
de mine văzuți.

În fine
o tuse stinsă,
un sunet foarte îndepărtat de ploaie,
o ploaie venind din altă țară,
așa că-ți pot vorbi clar despre mine:
aici, sunt aici,
apasă cu degetul.

O, Arad, Arad

Se spune că orașul meu a fost la
început
doar o insulă plutitoare.
Geografic nu-l putea nimeni fixa
fiindcă
azi era aici mâine era dincolo mult
mai departe.
Nu erau dealuri nici văi nici stânci
nici prăpăstii
nici adâncimi în care să te ascunzi ca
șarpele
cum se întâmplă la primejdii
în orice așezare de încredere.
Nici fluviul de atunci care făcea o
mică deltă aici
nu mai e azi un fluviu la fel.
Că nu a secat cu totul e drept
dar nici poduri plutitoare
pe el nu o să mai vezi.
Nici plute cu sare.
Ci doar un foc luminos noaptea
de pe un mal pe altul
precum pe un Styx.

Când a fost pus în sfârșit pe hartă
râul întâi a fost învățat să scrie
o singură literă – omega.
O capcană din care nimeni nu mai
putea fugi
niciodată
ci numai intra:

*O Arad, Arad luridum,
Nec civitas, nec oppidum,
Quas perfers, vexas hominum,
Sicut pessimus omnium.*

(Citat dintr-un poet anonim
din secolul al XVIII-lea)

BEST OF

Sunetul ochiului intern

Azi am simțit vântul cum se răscoală și-adună ca să împrăștie,
 Lucru pe care îl face de o mie de ani.
 L-am văzut printre copacii cu frunze-arămii ale uliței comunale,
 Printre străzile imperiale ale unei Viene care se trezește să bea cappuccino,
 Printre buruienile crescute ale unor morminte.
 „Sinceritatea e doar atunci când gândurile se scurg ca ultimele picături de apă pe țeava unui robinet abia închis.
 Să fie asta poezia?”
 Mi-am zis.
 Eu mă îndoiesc de cuvintele mele.
 Sunt ca o mătură care dansează și cântă cu ele în timp ce le dă la o parte.
 Nu-i vorba de obsesia curățeniei, de a face mereu loc pentru altele.
 Îmi place numai curentul muzical pe care îl face mișcarea,
 Imaginea dinamitată de
 Su-ne-tul ochiului intern

Papagal, retorică. Etcetera, etcetera,
 Cuvinte, cu coadă:
 Sete, pahar, atrage, apă, sparge,
 Așa, se rupe, se taie, se înnoadă
 Cum ziceam, clișee, cuvinte, cu coadă.

Prima dimineață de primăvară

E prea dimineață și trebuie să mă așez iar la persoana întâi,
 Să-mi pun din nou pielea jumătăților de gânduri de ieri
 Și coaja transparentă a luminilor noi
 Peste care se va așeza (din nou!) un surplus de Resturi mai mult sau mai puțin voluntare.
 Nu, nu transfer decât în aparență usturimea zâmbetului.
 A corespunde e un schimb de cedări regretabil.
 Sunt, ca toți ceilalți, proprietarul viitorului faliment!
 E prima dimineață de primăvară și nu m-am uitat:
 Sorb geamuri, strigăte și claxoane și mă conjug la persoana întâi.

Nu vom mai fi

Ne vom urâți și ne vom omorî și vom fi din ce în ce mai proști.
 Nu vom mai fi niciodată oameni.

Ca să scriu trebuie să învăț noua limbă, dar siguranța nu e punctul meu forte. Și mai bine să scrie alții pe limba cea „vechie”.
 Astăzi, 3 februarie, zi anormală, de primăvară, regretăm dispariția lui Geo Bogza.
 Îl așteptăm pe Mesia care să ne traducă vorbele din cratița fără utilitate, să ne arate cum se izbesc cuvintele de pereții vasului, ce e în pat, ce e sub pat (în afară de praf), mirosul misterului (o podea găurită?).
 Să ne spună cum e întunericul, moartea...
 Dinăuntru, nu din afară!
 Ssst! Tocmai ce trece regește Mesia. Se oprește, rotește capul ca bufnița.
 Trage oala cu ciocul puternic în formă de C și penele-i negre strălucesc în otrava lor dulce. Este el însuși o pasăre prea nobilă pentru oameni, prea înțeleaptă, prea grasă.
 Oamenii sunt spectatori și am mai scris eu odată, când eram mai mică, un text despre oameni și degete, dar nu-l mai am și-aș fi curioasă și m-aș amuza.
 Ne vom urâți și ne vom omorî și vom fi din ce în ce mai proști.
 Nu vom mai fi niciodată...

Scaunele

Se trezea, deci, în dimineața aceea la fel de banală,
 Ca în oricare altă zi costelivă, cu ratarea
 Văzută-n oglinda opacă a obiectelor tremurătoare.
 Afară, lumina supraveghea curtea plină cu scaune goale
 Două din ele, aflate față în față,
 Își strigau, parcă, unul altuia „Tâlharule!”
 Ca o somnambulă m-am pus în mișcare.
 Fără să-mi doresc, fără să-mi dau seama,
 Ca și cum aș fi fost trasă de-o sfoară,
 M-am trezit că aștept (Nu știu ce. Nici acum n-am habar) pe un scaun murdar,
 Din acela fără spătar.
 Atunci am devenit eu însămi un timp
 De care să-mi aduc altădată aminte.
 M-am îmbătat cu aerul rece al unor respirații necunoscute,
 Învârtindu-mă în cerc ca un acrobat,
 Unul expert.
 Mi-a trecut prin minte că aș fi nemuritoare,
 Dar după ce m-am întors, mi-am zis,
 Obosind cu limba cerului în gură,
 Că pe scaunul bunicului stă acum tata.
 Niciodată strigătul n-a fost mai incert.

În spatele oglinzii

Apar și dispar ca pauzele de vorbire,
 dar știu exact cum a fost.
 Atunci iubeam numai dimineața,
 Restul zilei, prea lung, nu puteam să îl trag după mine.
 Sunt aici, acum, cu scârțâitul zăpezii și cu scârțâitul

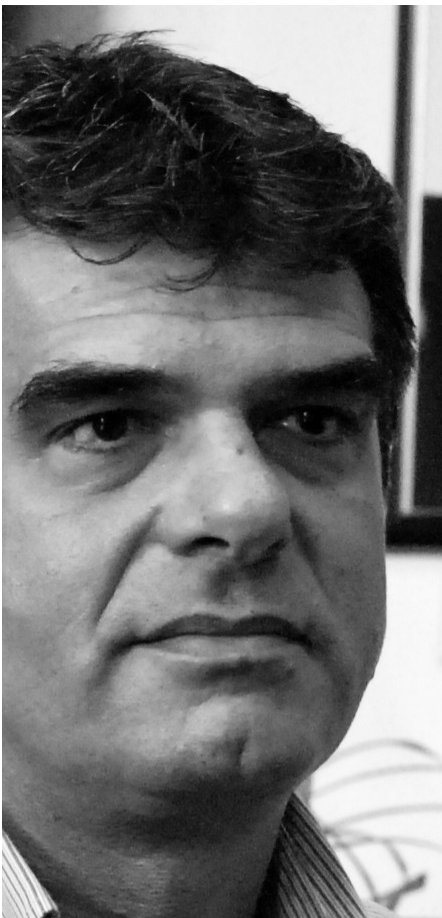
de dinți cu toate telefoanele pe care le-am închis.
 Știu exact cum a fost!
 Oamenii cereau mai mult decât puteam da și mă ascundeam, ca după ultima suflare, în spatele oglinzii.
 De-acolo râdeam cu ei, cu gura crispată, dar ei nu mă vedeau
 până când lucrurile pe lângă care treceam își dădeau duhul.
 Sunt aici cu zilele mele de ieri și de mâine
 Sunt aici și mă urăsc că sunt așa cum sunt,
 că buzele or să mi se lipească și o să mă usture,
 că limba va fi din ce în ce mai nesuferită și mai greoaie.

Punct și de la capăt

Sunt plină până la gât de noroiul întrebării
 „ce mai faci?”!
 Draci!
 Eu duc o viață perfectă.
 Adică perfect ratată.
 Îmi iau supradoza de virtual.
 Laserul lovește din nou în pureci și-n pui de gheparzi.
 Diagnoză, radio, gama.
 Mulți antreprenori și lifestyle, bloguri culinare, vegan!
 Deșeuri cosmice și terapii cu animale.
 Porc vietnamez îmbrăcat în rochie roz.
 Excesul de atenție dăunează grav sănătății.
 Îmi țiuie urechile. Mă dor ochii.
 De ce nu scrie despre asta nicăieri?
 Pe televizoare, pe hârtiile cu legi în vigoare?
 Mi-e așa o poftă de eșec,
 De vânt de Paris, de cântec de cintezo!
 Mă uimește prezența mea aici, în jocul ăsta infect
 „Ghici cine e mai kitsch?”

Clișee

Legea numărul unu
 Clișeele rimează între ele:
 În val ca un voal de soare
 Mă sufoc mă înec
 Eu.
 Sunt, un strigăt, cu putere, mă arunc, ca un gând,
 Mă prinde, aerul, parfumul,
 Răcoros, în cer, ca o umbră, de scrum.
 Simt, un gând, limpede...
 Aici ar mai putea fi inclus:
 Distrus, de durere
 (Și moartea e tot un clișeu)
 Legea numărul doi:
 Fără, invitație, monolog, dialog
 Fără, vorbesc, mă cert, mă întreb,
 Tu, îmi (pronume, pronume) vorbești, cerți, îndrepti,
 corectezi.
 A se continua, reguli, de, gramatică, statică.
 Clișeu, până la, Dumnezeu.
 Cuvintele se cunosc între ele.

POEZIA

RĂZVAN
VONCU

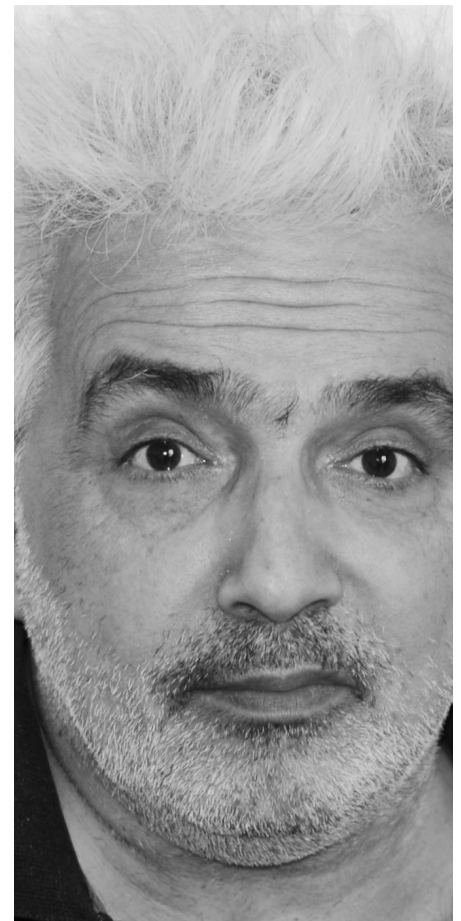
Devenită o Cenușăreasă a receptării publice, poezia continuă să fie, în literatura noastră, un gen de vârf, prin realizările sale și prin personalitățile, nu puține, care o reprezintă. Au plecat dintre noi Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ștefan Aug. Doinaș, Leonid Dimov sau Virgil Mazilescu, dar trăiesc și sunt activi poeți ca Ana Blandiana, Ileana Mălăncioiu, Adrian Popescu, Nicolae Prelipceanu, Liviu Ioan Stoiciu, Gabriel Chifu, Ion Mircea, Eugen Suci, Ioan Es. Pop și alții, care dau poeziei românești contemporane o strălucire aparte.

Anul 2019 nu a făcut nici el excepție de la „regula“ (aparte, în comparație cu ce se întâmplă în literaturile occidentale) care spune că poezia este, la noi, „regina“ literaturii. Aș semnala, în acest sens, câteva cărți care mi-au plăcut în mod deosebit. Voi începe (deprindere de cronicar al edițiilor, deh!) cu volumul Anei Blandiana, *Integrala poemelor*, apărut la Editura Humanitas. Cum arată și titlul, este o ediție completă a operei poetice și, ca atare, ne rezervă plăcerea de a avea la un loc toate textele acestei importante reprezentante a generației șaizeci și o atmosferă de mare poezie, cum a fost cea a deceniilor 1960-1990. Apoi aș semnala, pe același raft de sus, volumele lui Vasile Igna, *Periscop*, și Ioan Moldovan, *Multe ar mai fi de spus*, ambele apărute la Editura Cartea Românească. Aparținând unor poeți consacrați, ele nu conțin surprize, ci doar satisfacția de a citi poezie de înalt nivel, lirică și rafinată, în cazul lui Vasile Igna, șoptită și mătăsoasă, în cazul lui Ioan Moldovan. Sunt printre cele mai bune volume publicate de acești autori în ultimul deceniu și, în același timp, o confirmare a faptului că poeții profunzi nu au nevoie nici de publicitate, nici de spectacol pentru a convinge.

Foarte bun mi s-a părut și volumul Ioanei Ieronim, *Trecere petrecere*, apărut la Editura Tracus Arte. Remarcabilă poetă a lirismului obiectiv, a poeziei de cunoaștere (cum se spunea în interbelic), autoarea revizitează cu instrumentar și sensibilitate proprie câteva teme moderne, dându-le o expresie originală, în tușe de mare finețe compozițională.

În categoria *confirmărilor* intră și un excelent volum semnat de Ion Pop, *Lista de așteptare*, apărut la Editura Limes. Chiar dacă, prin titlu, pare a se înscrie în formula unor plachete mai vechi (*Biata mea cuminenie, Amânarea generală*), în realitate, ne întâmpină aici o prezență apăsătoare a temei sfârșitului, care dă intruziunii autobiograficului o cu totul altă greutate. Și dicțiunea poetică este mai aspră, chiar neiertătoare, cu sine și cu lumea. Marian Drăghici ne-a oferit și el un volum remarcabil în anul recent încheiat: o culegere intitulată, poate provocator, poate voit-minimalizator, *Păhărușul*, apărută la Editura Junimea din Iași. O poezie ironic-amăruie, a neajunsurilor ființei într-un ceas al dezagregării, cum este cel de față, a tragicului derizoriu specific postmodernității, dar subintinsă de un autentic fior religios (specific lui Marian Drăghici), care, paradoxal, nu contrastează cu ludicul, deoarece acesta, oricât de inteligent, e doar o mască. Nici Horia Gârbea nu a stat degeaba în 2019, ci a publicat, între altele, un frumos volum de poezii, *Pisica din Kavala*, la Editura Neuma din Cluj-Napoca. Încărcat de simboluri și de mitologie, de *locuri și tâlcuri*, discursul surprinde aici – față de ce știam deja despre poezia lui Horia Gârbea – printr-o mai curajoasă asumare și denudare a interiorității. Cum devine tot mai mult o insolită categorie a... corectitudinii politice, amintesc aici și un volum deosebit, din categoria așa-zisei „poezii noi“. Tocmai pentru că are valoare și contrastează cu neantul din generația sa, semnalez, așadar, noua plachetă a lui Dan Sociu, *Uau*, apărută la Polirom. Prin seriozitatea jocului de-a *textul originar* (amestec voit de poetic și prozaic), ca și prin infuzia neașteptată, aparte, de religiozitate, *Uau* își depășește condiția de volum de poezie „vie“ și devine poezie pur și simplu.

Închei acest semnal al anului poetic 2019 așa cum am început: cu trei antologii de autor (pe care numai Marius Chivu le confundă cu niște reeditări, că... așa știe el!). Este vorba despre volumele lui Liviu Ioan Stoiciu, *Stricarea frumuseții* (Editura Rocart), Aurel Rău, *Încifrările*, (Cartea Românească), și Grete Tartler, *Versuri și uscate. Antologie 1970-2019* (Junimea). Toate trei, substanțiale reîntâlniri cu creația unor poeți consacrați, în selecții care reliefează și ceea ce știam deja despre poezia lor, dar și aspecte mai puțin observate la prima lectură. ■

PROZA

DAN
STANCA

Sarcina aceluia care vrea să rezume un an editorial într-un domeniu atât de vast cum este cel al prozei se izbește de o serie de neajunsuri. În primul rând, nu poate cuprinde tot și, evident, scăpările îi pot fi imputate, apoi criteriile de selecție sunt subiective. Mai ales dacă „selecționerul“ nu este un critic literar rece și imperturbabil, ci la rândul lui, în calitate de autor, are gusturi și preferințe, ceea ce glindește, mai mult sau mai puțin, propria sa natură. Oricum, încercând să fiu, în măsura posibilului, obiectiv, mi-am aplecat atenția asupra următoarelor titluri.

Cartea lui Gabriel Chifu *În drum spre Icaria*, apărută la editura Art, se înscrie pe linia proiectelor românești anterioare ale autorului: *Punct și de la capăt* și *Ploaia de 300 de zile*. Autorul se dovedește un adversar al comodității și minimalismului. Din acest motiv, scrierile sale au anvergură și nu aleg soluții simpliste. Protagonistul cărții este un căutător, un om care, pentru a trăi experiențe majore, renunță la confort. Astfel, ajuns în fața unei bizare comisii medicale, cunoaște o serie de personaje, fiecare având un contur real și, în același timp, fantasmatic. Modelele folosite, cum au spus criticii, sunt situate foarte sus, *Muntele vrăjit* și *Magicianul*. Autorul știe că nu poți face literatură serioasă dacă nu joci la miză mare. Propunându-ți mult, riști, dar și satisfacțiile sunt pe măsură. Cartea sa împletește utopia cu istoria.

Mi-a atras atenția, de asemenea, romanul de mici dimensiuni al istoricului Alina Pavelescu, cu un titlu incitant, *Sindromul Stavroghin* (Humanitas), remarcabil prin eforturile de-a repune pe tapet o temă care pe mulți dintre tinerii autori nici nu-i mai interesează: procesul comunismului și al slugilor acestuia. Într-un fel, cartea mi-a reamintit de lucrarea *Drumul Damascului* a Doinei Jela. Aici, personajul principal face la rândul lui o mărturisire hotărâtoare prin care vrea să-și răscumpere toate vinovățiile.

Nu pot să trec peste proba de virtuozitate literară dovedită de Doina Ruști în *Homeric* (Polirom). După succesul *Manuscrisului fanariot*, autoarea a traversat o perioadă oarecum confuză, marcată de titluri eșuate, precum *Mâța Vinerii*, dar, în noul roman, își recapătă siguranța dinainte. Felul în care reconstituie epoca fanariotă este remarcabil și într-adevăr avem impresia că suntem transportați înapoi în timp, într-o lume pe cât de reală, pe atât de fabuloasă.

Melancolia lui Mircea Cărtărescu, perechea *Nostalgiei* de acum trei decenii, deși nu s-a bucurat de cea mai bună primire, confirmă tot ce este autorul. Cum a și spus un critic, Cărtărescu, orice ar face, rămâne tot Cărtărescu. „Gheara“ maestrului nu poate fi confundată. Adevărul este că el și-a creat o manieră unică de-a pătrunde în microcosmosul uman și de-a crea, cu elementele găsite, o adevărată mitologie a corpului, a organelor și țesuturilor sale. Puțini sunt autorii care, cu date din anatomie, fiziologie și genetică, pot să realizeze asemenea tablouri. Faptul că în această carte chestiunea moral-politică este ca și inexistentă nu trebuie să ne deranjeze. Cărtărescu are continentul său, de forma minții sale.

Florina Ilis este un autor care s-a impus aproape cu fiecare carte. De la *Cruciada copiilor* sau *Vieți paralele* la *Cartea numerilor*, scriitoarea bihoreană pare că se situează exact la antipodul scriitorilor nervoși și nerăbdători. Întâlnim în scrisul ei toată soliditatea prozei ardelenești care nu se grăbește. *Cartea numerilor*, tot la Polirom, este o saga transilvăneană, așteptată parcă de toți românii din regiune. Titlul preluat din Vechiul Testament e special ales tocmai pentru a scoate în evidență succesiunea inexorabilă a generațiilor. Personajul, așadar, este personaj doar în măsura în care aparține unei mari familii. Meritul romanului constă tocmai în această privire de ansamblu care unește în același torent nenumărate destine.

Cu *Buburuza* (Polirom), Liliana Corobca, de asemenea, își continuă drumul care a individualizat-o în peisajul prozei noastre de astăzi. Venind de peste Prut, a știut să folosească magistral documentarea pentru a prezenta tragedia locuitorilor din această parte a țării. Doar că aici, în carte, abordează o altă tematică. Este vorba despre o persoană handicapată, care, în ciuda infirmității, își trăiește viața ca și cum ar fi pe deplin sănătoasă. Calitatea principală a cărții e dată tocmai de stilul direct, curățat de orice element artificial. În felul acesta, câștigă enorm. ■

CRITICA LITERARĂ

R A D U
V O I N E S C U

În critica literară, față de domeniile beletristice (poezia, proza), bilanțurile sau clasamentele anuale mai rar se pot face „la cald”, după opinia mea. Aceasta și pentru că volumele de critică se înscriu într-o altfel de respirație, ținând, mai degrabă, de o durată lungă (sau medie; forțez un pic terminologia braudeliană) a istoriei. Mai ales dacă nu sunt scrise neapărat „cu stil”, deși majoritatea criticilor și istoricilor noștri literari dețin mijloacele construirii unui discurs dacă nu „artist”, cel puțin interesant și captivant pentru cine este atins de patima exercițiului cunoașterii în profunzime a resorturilor operelor, curentelor, de mersul ideilor, ele se „dezvăluie” mai pe îndelete. De multe ori, un roman datează, o carte de versuri se raliază unei mode ce se va perima în următoarele sezoane, dar o lucrare de critică își păstrează sau își afirmă nivelul de interes și peste mulți ani. Și nu e vorba numai de o retrospectivă „de inventar”. Ci de validitatea perenă a unor descoperiri în arhive, de adaosul de cunoaștere pe care îl constituie interpretarea într-o cheie nouă a unor texte, de idei cu maximă generalitate privitoare la studiul literaturii sau al teoriei înseși. Până la urmă, o lucrare de critică trebuie văzută ca un instrument de lucru. Tocmai aceste virtuți reprezintă motivul pentru care țin, de ani buni, o rubrică de re-lecturi prin care urmăresc păstrarea în atenție a contribuțiilor unor critici contemporani care și-au început demult cariera, publicând volume ce constituie, fiecare și în ansamblu, adevărate momente pentru cercetarea noastră în domeniu, una dintre primele concluzii fiind aceea că dispunem de un bogat și fertil corpus de opere, datorate unui număr cu mult mai consistent decât s-ar crede de critici și istorici literari.

Iată de ce, las, de multe ori, răgaz cărților de critică pentru a-și dezvălui „secretele”, structura, inovațiile, reluările pe alt plan ale unor vechi idei și așa mai departe, mai pe scurt, interesul și utilitatea.

Câteva dintre cărțile anului 2019 mi-au atras deja atenția. Pe unele le-am comentat sau doar le-am parcurs, rămânându-mi destule la care urmează să ajung. (De pildă, mă interesează cum se va fi apropiat Mircea Mihăieș, specialist recunoscut în James Joyce, de Molly Bloom în *O noapte cu Molly Bloom. Romanul unei femei*). Dintre primele, aș aminti, aleatoriu, fără nici o intenție de ierarhizare și cu regretul limitării cauzate de spațiu, doar câteva. Ediția a doua, mult augmentată, a monografiei dedicate de Stan V. Cristea lui Marin Preda: *Marin Preda. Anii formării intelectuale (1929-1948)*. Într-o epocă în care monografismul se mărginește, din păcate, mai mult la reconsiderarea operei unui autor, folosindu-se date deja culese de precursori sau escamotând informațiile care încă lipsesc, Stan V. Cristea (ca și Ana Dobre, cu mai mulți ani în urmă, lucrând la cartea despre Miron Radu Paraschivescu), restaurează metoda investigației pe teren pentru a studia arhive, documente administrative, pentru a sta de vorbă cu martori. În ordinea reconsiderărilor utile, dar pe baza arhivelor și a publicațiilor timpului, trec lucrarea lui Ioan Adam *Duiliu Zamfirescu, fața din umbră*, care are meritul, între altele, de a tranșa, de nădăjduit că definitiv, o veche controversă: cine semna cu pseudonimul Rienzo articole care se situau împotriva poeziei lui Eminescu?

Consemnez și lucrarea lui Marin Iancu, *De la Siliștea-Gumești la „Cheia” Rosetti. Dicționarul personajelor lui Marin Preda*, apărută într-o a doua ediție, revăzută. Este tot un instrument de lucru, deși mă întreb, neavând posibilitatea unei comparații cu prima ediție, ce personaje vor fi apărut între timp?! Și tot la capitolul monografism, Petre Răileanu, *Gherasim Luca, Poezie ontofonie*, rescrierea dintr-o nouă perspectivă a unei cărți apărute acum cincisprezece ani la o editură pariziană. Culegerile de cronici literare au importanța lor, despre care am mai scris. Citez, în această privință, eleganta ediție a unei noi serii de autor la Spandugino: Daniel Cristea-Enache, *Linia de contur, Cronici literare I*. Dar și o nouă selecție din numeroasele texte referitoare la volumele de critică literară semnată Florin Mihăilescu, *Critica și criticii*.

La capitolul teorie, nu trebuie să uit cartea Antoanetei Olteanu, *Alei bifurcate. Poetica postmodernismului rus*, o necesară retrospectivă a unei extrem de consistente producții literare și teoretice, ignorate până acum la noi. Tot aici, minunatele *Eseuri de teorie literară* ale lui Nicolae Rață-Dumitriu. ■

TRADUCERILE

A U R E L M A R I A
B A R O S

„Limba Europei este traducerea” a spus simplu și clar Umberto Eco. Așa a spus el acum aproape 30 de ani, nu a scris. Și ne-a cucerit. Iar noi adăugăm acum că, în perioada 1980 – 2000, fluxul traducerilor a urcat de la 50 000 la 75 000 de titluri, a crescut așadar cu 50% (sursa: *Index Translationum*, Unesco); și că sperăm să fi depășit suta de mii în ultimele două decenii. România nu a avut niciodată o producție de carte tradusă mai mare decât anul trecut. Ne vom referi aici în mod deosebit la traducerile literare; importanța lor mi se pare fundamentală.

Ah, am zis/am vrut să zic *proză* și atunci încep cu Premiului Nobel 2019 pentru Literatură. La Grupul Editorial Art, Peter Handke, cu două titluri: *Frica portarului înaintea loviturii de la 11 metri* – traducere de Corina Jiva și *Scurtă scrisoare pentru o lungă despărțire* – în traducerea Mariane Lăzărescu. Alături, Paul Auster, *Cartea iluziilor* – transpusă în română de Dana Crăciun (serie de autor); Margaret Atwood, *Inima cedează ultima* – de Irina Negrea (serie de autor); Bohumil Hrabal, *Milioanele arlechinului* – din cehă de Sorin Paliga; apoi, Primo Levi cu două capodopere, *Cei aleși și cei damnați* și *Sistemul periodic* – ieșite de sub mâna traducătorilor Doina Condrea Derer și, respectiv, Vlad Russo. Și încă din engleză, tălmăcire de Iulia Gorzo, un National Book Award 2018, Sigrid Nunez – *Prietenul*.

Ah, zic iar *proză* și citez niște eseuri... Seria Mario Vargas Llosa de la Humanitas Fiction a continuat cu eseurile din *Chemarea tribului*, într-o excelentă traducere de Tudora Șandru Mehedinți. Volumul – un fragment consistent a fost publicat și de revista *Luceafărul de dimineață* în nr. 10/2019 – este „o pledoarie înflăcărată întru apărarea liberalismului” (*El País*). În primăvară, Llosa în aceeași serie cu romanul *Istoria lui Mayta*, în traducerea lui Mihai Cantuniari; o poveste amară de pe Anzi despre un tânăr intelectual apropiat de ideile stângii radicale.

Spațiul anglofon, să revenim la el, e bine reprezentat la această editură. Găsim un Premiu Nobel în traducerea magistrală a Irinei Horea, *Ținuturi în crepuscul* de J.M. Coetzee, primul roman al autorului. Apoi, aflat printre cei 50 de scriitori britanici mari de după 1945 (*The Times*), Hanif Kureishi (de origine pakistano-britanică) ne prezintă în traducerea lui Cristian Ionescu un roman, *Nimicul. Intrigă noir*.

Spațiul francez. Eric-Emmanuel Schmitt cu *Doamna Pylinska și secretul lui Chopin* (bestseller Humanitas la Gaudeamus 2019), într-o bună traducere de Doru Mareș; și nuvele tălmăcite de Laurențiu Malomfălean, *Răzbumarea iertării*.

Dinspre limba rusă, Ludmila Ulițkaia a acordat autografe pe *Șcara lui Iakov* la Humanitasul de la Cișmigiu. „Oricine îi citește cărțile, spune Frankfurter Allgemeine Zeitung, înțelege ceva mai bine această Rusie care ne pare atât de străină și de amenințătoare.” Dinspre chineză, tradusă remarcabil de Luminița Bălan, vine Mo Yan, alt premiat Nobel: *Un lup atârnat în cais, cu capul în jos*. Ca și Yu Hua, *Cronica unui negustor de sânge* – cu „drama «omului nou» încă atașat de vechile credințe”. Israel. Ioana Petridean îl tălmăcește pe Eshkol Nevo: *Simetrii dorințelor*. Spania. Care Santos, cu romanul *Tot binele și tot răul*, transpus în română de Jana Balacciu Matei, o cunoscută traducătoare, știm, de catalană.

Și, de exemplu, între alții, ar mai fi proză de: Richard Brautigan, Juan Pablo Villalobos – la Paralela 45; Jonathan Coe, Cinghiz Aitmatov – la Polirom; Stephen King – la Nemira; Akwaeke Emezi – la Vellant; Virginia Woolf – la Herald...

Și poezie tradusă ar fi, dar nu atât cât ar trebui. Iată măcar câteva titluri: *Poeme alese*, Anne Sexton, Tracus Arte, traducere de Cătălina Matei și Diana Geacă; *Flacăra*, de Leonard Cohen (Florin Bican, Polirom). Profesorul Xu Wende a tradus în română două volume importante apărute la Editura Radio China Internațional: *Giuvaie din lirica clasică chineză și Poezie chineză din Dinastia Tang*.

Să mai amintim câteva titluri sosite din scrierile vecinilor. Poezie din Albania, Visar Zhiti, *Aripa Frântă/Flatra e mundur* – traducere de Luan Topciu și Renata Melonas. Precum și din Serbia, Cerul, în direct de Adam Puslojić la Tracus Arte.

Ba chiar și proză din Ucraina în transpunere românească de Mihai Hafia Traista. După Volodymyr Danylenko, *Colivie pentru pasărea măiastră* (2017), și Ihor Hurhula, *Sângele ferigii* (2018), un nou roman de data aceasta la Editura Mantaua lui Gogol, *Dresorul de timp* de Mykola Homyci.

Recoltă bogată, deci! Așa cum ne dorim să fie în an de an! ■

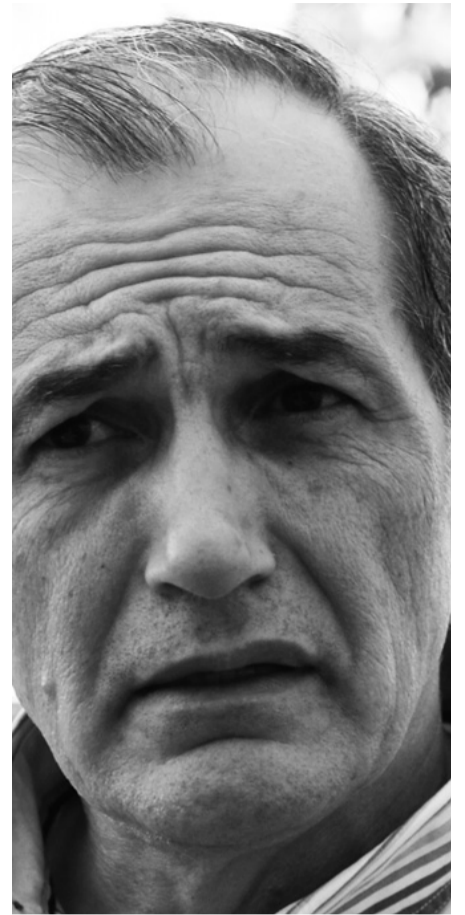

TEATRUL

H O R I A
G Â R B E A

La ancheta revistei noastre despre anul editorial trecut, mi-a revenit misia să scriu despre volumele de teatru. Însărcinare ușoară (puține volume) și grea (să găsești ceva de scris). Anii 2018 și mai ales 2019 au fost extrem de secetoși în materie de dramaturgie publicată. Chiar dacă se scrie mult teatru, dovadă zecile de manuscrise trimise la concursurile de gen, el nu se publică. E un dezinteres al editorilor și chiar al autorilor, dar și un deficit de calitate al textelor. Iar autorii vor scena sau nimic. Uitând câte piese au stat prin volume și sertare până a fi jucate. Cred că ultimele apariții notabile în genul dramatic au fost ale lui Mircea M. Ionescu – *Bărbatul cu trei picioare*, Editura Tracus Arte, 2017, pentru care autorul a primit recent, în 2019, Premiul Academiei Române, și Radu. F. Alexandru – *Ultima dorință. Comedii*, Editura Polirom, 2018, care i-a adus autorului, tot în 2019, Premiul Uniunii Scriitorilor. Ulterior, pentru premiul filialei de specialitate a Uniunii Scriitorilor nu s-a putut găsi decât un volum de exegeză al Alexandrei Ares despre Sam Shepard. Am mai citit în răstimp un volum cu destule merite: Ionel Bușe, *Bătrânul și eutanasierul*, Editura Eikon. Ionel Bușe, profesor de filosofie și autor de *eseuri și schițe ontologice*, unele publicate în Franța, este și un dramaturg care nu trece neobservat. Piesa titulară a volumului de față s-a jucat și încă se mai joacă la Teatrul Național din Craiova. Și a doua piesă din volum, *Kandahar sau lupta soldatului cu îngerul*, începe cu o tentativă de sinucidere a unui militar rămas fără picioare pe fronturile din Asia. Celelalte două piese ale volumului se referă la probleme contemporane într-o cheie absurd-comică în filiație ionesciană. În ce-l privește pe Alexandru Moraru, *Teatru (I – Piese, II – Scheciuri și scenete umoristice)*, Editura Eurostampa, cele două volume masive reprezintă debutul în teatru al autorului. El face parte dintre acei dramaturgi care înșiră dialoguri corecte, cu oarecare haz. Aceste reușite, obținute relativ ușor, nu îi califică pentru a scrie teatru. Lipsesc o temă incitantă, construcția personajelor, dincolo de pitorescul vorbelor, acțiunea. Scheciurile și scenetele sunt și ele fade, sub așa-zisul „umor“ te-ve-rist din anii '80. Mai recent, talentatul poet severinean Mihai Octavian Ioana a publicat un volum intitulat orgolios *Teatru*, Editura Autograf MJM, care conține doar două texte. În general, este bine când vin spre teatru autori cu experiență în ale scrisului; destui dramaturgi notorii au început cu poezie, de la Camil Petrescu la Matei Vișniec. Mihai Octavian Ioana a reușit, cu piesa de debut, prima din volum, *Blana leopardului*, să fie nominalizat la UNITER pentru Piesa anului 2014, ceea ce atestă o vocație. Pasul aparent mic – de la volum și premiu la scenă – e uneori unul dificil. *Blana leopardului* (dramă în patru acte), ca și a doua piesă, *Radu al II-lea* (tot dramă și tot în patru acte), are multe calități textuale și unele dramatice, dar nu este încă aptă să ajungă pe scândură. Mai multe satisfacții mi-a adus tot un volum de critică, Gelu Negrea, *Doamnele domnului Caragiale*, Editura Tracus Arte, care se referă și la teatrul clasicului, dar nu exclusiv. Din opera teatrală a lui Caragiale, Gelu Negrea își îndreaptă atenția spre Didina Mazu și spre alte infidele conform viziunii lui Iancu Pampon, adică având „ochi alunecoși, inimă zburdalnică“. Apoi la Mița Baston, Veta Titircă, Anca din *Năpasta*, Zița cândva Țircădău, aspirantă la Venturiano, Zoe Trahanache (*La femme par excellence* – crede eseistul) și *Femeia universală*, conform ultimului capitol al cărții. Gelu Negrea este un cunoscător excelent al operei lui I.L. Caragiale, empatizează profund cu autorul și cu personajele. Reconstituiri lui sunt dedicate mai ales acestor personaje, fără exagerările și diminuările de care s-au „bucurat“ din partea unor exegeți, dar mai ales din partea unor regizori și actori care și-au luat față de marele dramaturg libertăți mult peste cele îngăduite de litera și spiritul textelor. O notă bună trebuie să acord unor publicații care se ocupă de teatru, inclusiv de dramaturgie: *Rinocerul* (fostul *Ciripit de păsărele*), editat de Dinu Grigorescu cam de unul singur, și *Drama*, editată acum de *Teatrul Dramaturgilor Români*, reluare a memorabilei publicații înființate de regretatul Mircea Ghițulescu. Aceasta, în primul ei număr din noua serie, publică piese noi de Valeriu Butulescu și Marian Popescu (nu criticul teatral, ci un omonim al său). ■

DEBUTURILE

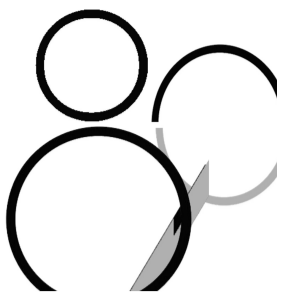
E M I L
L U N G E A N U

Tare aș mai fi vrut să-l văd pe Robert Frost croindu-și al său *road not taken* prin troienele de maculatură de pe aceste coclauri, unde face ravagii viscolul de pagini tipărite al autorlăcului. Dar parcă să-i zărești pe debutanții din 2019 în ceața asta editorială e mai lesne lucru? Și unde mai pui că mulți, vrând să se facă mai vizibili, te orbesc cu farurile. Debutantă la 23 ani cu *Poezii în dialog discret* (Editura Hermannvet, Sibiu), Ana-Maria Luminea bunăoară, căreia compunerea unui poem nu-i ia mai mult de 10 minute conform propriilor declarații, ni se confesează pe coperta a patra: „Nu regret nimic, trecutul m-a ajutat să devin femeia de azi. Am iubit, iubesc și voi iubi pe zi ce trece cu tot mai multă dăruire.“ Ei bine, cum să nu-ți stărnească interesul o jună speranță așa de promițătoare? O tânără poetă e și Cătălina Bălan, care și-a făcut intrarea în scenă la Editura Paralela 45 cu volumul *Cutii* după îndelungul exercițiu al cenaclurilor și antologiilor. Un gen diferit de experiență și-a spus cuvântul în pregătirea maturului debut al Roxanei Dumitrache, căreia domeniul sordid al studiilor politologice europene asupra discriminării și condiției alienante a femeii pare să-i fi inspirat în mod benefic volumul cu foarte, foarte lungul titlu *Papa Nicolau și alte povestiri foarte, foarte scurte*, premiat și publicat de Polirom dintr-un total de 127 manuscrise de proză înscrise la concursul anual de debut al editurii ieșene, ale cărui exigențe s-au verificat și la această ediție, nici unul dintre cei 183 participanți la secțiunea Poezie neizbutind să convingă juriul. Cât privește cărțile pentru copii și tineret, volumul *Vrăjitorul dințos* al lui Călin Torsan, laureatul concursului de manuscrise organizat de Polirom Junior, ar putea foarte bine servi și ca material didactic. Iotacismul frazei introductive, care-ți reamintește clasicul exercițiu de dicție cu capra și piatra, este o mostră de *ars combinatoria* melodioasă ca un heptasilab troaic: „Pit era un tip atipic. Un pitic apatic.“ etc.

Precum piticul Pit, tot atipic e și debutul unor scriitori „sub acoperire“. Bunăoară muzeograful și istoricul de artă Dan Breaz, cunoscut la Cluj ca un cal breaz, însă abia recent „deconspirat“ ca poet de Irina Petraș, urmarea acestei revelații fiind debutul lui la Editura Școala Ardeleană cu volumul de versuri *Un an crescut la loc*. Un alt caz, tot din Cluj, este cel al reputatului arheolog și specialist în medievistică Adrian Andrei Rusu, semntar al unei întregi serii de lucrări științifice de circulație internațională. Recentul său debut la 68 de ani cu monumentalul volum de peste 900 de pagini *Castelul și spada. Cultura materială a elitelor din Transilvania Evului Mediu tardiv* apărut la editura clujeană Mega – o laborioasă frescă cinquecentistă comparabilă, poate, doar cu culegerea de eseuri a lui Jacques Le Goff *L'Imaginaire médiéval* (Gallimard, 1985) – este, întocmai ca și în cazul Roxanei Dumitrache, tot o expresie a culesului roadelor coapte ale propriei experiențe profesionale. E valabil și pentru romanul de debut al fraților Mihai și Gabriel Vacariu *Viața lui G.* editat la Litera, cooperativă bizară cu un substrat autobiografic prea puțin subtil pe cât se vrea. În problematizarea pretextată de povestea celor doi gemeni se lasă ghicită doctrina „lumilor epistemologic diferite“ (EDW) din teza de doctorat și alte lucrări ale lui Gabriel Vacariu, conferențiar la University of South Wales în Sydney, care, pornind de la axioma newtoniană „hypotheses non fingo“ („ipotezele nu se nascocesc“, nu explici fenomenele prin cauze fictive), introduce o nouă paradigmă a gândirii în locul oricăror noțiuni apriorice, vide, care nu desemnează entități ontologice evidențiate empiric („lume“, „Dumnezeu“, „timp“, „spațiu“, „infini“, „nimic“ etc.). Le poți plânge de milă de pe acum viitorilor cronicari ai acestui stufos și aiuritor roman de 420 pagini, căci, dacă nu ai oarece antrenament la epistemologie, apriorism kantian, reducere fenomenologică husserliană și alte asemenea sporturi extreme, te paște balamucul. La fel de străveziu autobiografică e și perspectiva dostoevskiană din care este depănată povestea destinului lui G., datorată fără îndoială coautorului Mihai Vacariu, doctor în științele comunicării cu teza *Cenzura și receptarea operei lui F. M. Dostoievski în literatura română în perioada comunistă*.

Dar prea puțin loc aici pentru câte debuturi a mai adunat și 2019. Are balta pește, doar pescari să fie. ■

ANUL EDITORIAL 2019

Rusalca

I O N L A Z U

LA ANIVERSARA

Iar cu doar trei case mai încolo de casa gazdelor mele (de-ar fi bănuț Floare unde mi-e gândul, ce s-ar mai fi perpelit, biata...), tot pe partea noastră, cam acolo unde strada începea să aibă doar un rând de case (pe partea dreaptă când veneai dinspre șosea), se afla Rusalca. Așa i-am spus, în gândul meu și văd că așa îi rămâne numele și astăzi. Nu cred că i l-am știut pe cel adevărat, dovadă că nu-mi era de trebuință. A venit cumva vorba despre ea? sau eu am adus-o în discuție – însă am mari temeuri să mă îndoiesc –, oricum ar fi stat lucrurile, am înțeles de la bătrâna gazdă că nevasta respectivă nu era din sat, ci venise de altundeva. O venetică și ea printre pocolani? Și am mai reținut că bărbatul ei era dus la lucru, undeva (la pădure, la mină?), încât nu venea acasă nici măcar săptămânal sau la sfârșit de lună. Practic nu l-am văzut niciodată în acea campanie a mea la Pocola. Și nici nu-mi amintesc să fi aflat de vreo plecare a tinerei neveste la bărbatul ei. Ea îl aștepta. Profesiunea ei chiar asta părea să fie: așteptarea. Nu o vedeam lucrând, trebăluind pe lângă casă, ci numai uneori, la cele mai diferite ore ale zilei, fără vreo legătură cu mersul lucrurilor într-o gospodărie, o zăream așezată pe băncuța din stânga porții, așteptând. Poate și ea mă vedea uneori, sub dud, cu o carte sau cu carnetul, dacă nu cu un dița în mână, în postura mea de pescar improvizat...

Alte femei, mai ales ardelencele, când ies la drum, își aduc ceva de lucru, împletesc, cos, dreg ciorapi, pungălesc ceva. Ea doar stătea pe bancă și aștepta. Atât de ruptă de context, încât mai simplu era să presupun că îl aștepta pe bărbatul ei. Sau că a ieșit să vadă lumea trecând. Sau pur și simplu să simtă că timpul trece, vine seara, mâine va fi o altă zi, din cele care o despărțeau de revederea cu bărbatul ei. Prin ogradă și în grădină probabil roboteau cei doi socri, îi voi fi știut și eu din priviri sau nu, poate că îi și salutăm, în trecere, ca om civilizată. Și în așa fel ca despre gazdele mele să nu se vorbească de rău: și-au luat un chiriaș fudul, care nici măcar nu catadicsește să salute...

Nu trebuie să mai spun cât de aproape ești în fapt de cineva, când te afli la doar 4-5 pași de el/ea (o apropiere flagrantă, scandaloză, i-aș spune...). Și am fost de nenumărate ori la această distanță de Rusalca, fără să pot afirma că am văzut-o bine. Dar am văzut: frumusețea. Pe cât de neașteptată tot pe atât de netă. Veneam dinspre primărie, dinspre șosea, la întoarcerea de pe teren – majoritatea traseelor mele porneau de la șosea și erau către partea nordică a zonei, cum am spus deja. Și la întoarcere, de la mare depărtare, o zăream pe față/nevastă. Oricât de ciudat, mi-e mai lesne să-i spun față, căci nu aveam decât informații verbale despre bărbatul ei, plecat în lumea mare, cum eram tentat să cred... În timp ce eu însumi, de la peste 600 km care mă despărțeau de familie, nu aveam decât un gând: să plec acasă, la ai mei, în București, pe el nu-l știu să fi venit vreodată acasă. (Sau totuși va fi venit, însă imaginația mea refuza să și-l reprezinte lângă Rusalcă?)

Ea îl aștepta pe acea băncuță unde n-ar fi avut loc trei persoane. O zăream de departe și acest simplu fapt îmi dădea o mare emoție, mă însuflețeam instantaneu și trăiam o secvență importantă a vieții mele sufletești. Nu grăbeam pasul, pentru că știam deja că nu se va ridica să plece între timp și eu să trec prin fața băncii goale, a porții închise, în spatele căreia nici măcar o dată nu-mi aruncasem privirea. Mă apropiam la pas, cu răbdare, călcând foarte aproape de buza șanțului, acolo unde drumul se poate numi cărare, adică fără pietrișul împrăștiat de drumari, pe o prispă de pământ neted și bătătorit ca-n palmă, bordat cu pir și alte specii de iarbă, precum o margine de covor, pe care o simți cu talpa, așa că nu este nevoie să privești în mod special pe unde calci. Oricum n-aș fi făcut-o, mă uitam direct spre Rusalcă, în timp ce ea se uita drept înainte, spre golul unde era de bănuț, imediat sub mal, cursul pârâului Roșia sau și mai departe, dincolo de apă, la casele risipite în câmpie.

Se îmbujora imperceptibil la față când apăream? N-aș fi putut spune. Mă apropiam pas cu pas și la un moment dat părăseam marginea bătătorită a drumului, mă abăteam spre mijlocul lui, fără ca vreodată să ajung efectiv pe acel aliniament – făceam parcă inversul a ceea ce s-ar fi așteptat, adică să profit de apropiere, pe măsură ce ajungeam în dreptul porții și al casei lor – ca să o văd mai bine, de la cei 3-4 pași – de parcă aș fi ocolit-o într-adins sau de parcă m-aș fi sfiit să-i fiu în apropiere; s-ar fi zis că mă eschivam de la această confruntare cu persoana interesului meu disproporționat – când de fapt nu făceam, instinctiv, decât să adaug câțiva pași

parcursului meu, evoluției mele prin fața Rusalcei, ca să fiu mai mult timp în preajma ei, să nu se termine prea repede acest moment dorit/trăit cu ardoare. Când ajungeam în dreptul băncuței, întorceam capul în mod explicit și spuneam: „Bună Ziua!“ La care Rusalca îmi dădea răspunsul convenit: „Bună ziua!“ O făcea cu buzele, fără să vocalizeze. Dar de fapt o făcea cu tot trupul. Cu brațele pe lângă trup, solidare. Vreau să spun că de-aș fi fost surd, tot aș fi văzut din tresărirea trupului ei că mi se adresează, cu deplină convingere. Mă gândeam cu mare însuflețire, bucuros și aproape fericit, pe cât de reținut totuși, că această față frumoasă există și că uneori, peste zi, îi apar în gând: un străin care se uită cu drag la ea. Și... asta era tot... (Acum îmi dau mai bine seama: pe-atunci nu m-am gândit niciodată să intru în vorbă cu Rusalca, să-i spun cine știe ce, un lucru neașteptat sau, dimpotrivă, cum nu se poate mai simplu și legat de momentul respectiv, nicidecum; să o pun în situația de a-mi răspunde și, în acest fel, privind-o și ascultându-i cuvintele să mă dumiresc dacă... să estimez cum stau/sau nu stau defel lucrurile între noi. Nu, nimic din toate astea, cu care se ametește *les soupirants*..., scaldându-se în amăgiri.)

Călcam mai departe pe drum, mă re-apropiam ușurel de marginea șanțului, simțeam asta fără să fie nevoie să privesc în jos. De fapt, în timp, ca geolog-terenist mi-am perfectat acest fel de a merge, fără să privesc o singură fracțiune de secundă în jos. Locul unde se așază talpa nu este treaba mea, piciorul singur trebuie să aleagă unde și să decidă când și cum e mai bine să o facă, pentru a sa siguranță, ochii mei fiind pe versanți, pe maluri, pe râpi, depistând zonele unde roca apare la zi. Ca să-mi fac cu temei meseria.

Rusalca era o tânără nevestă ca la 20-22 de ani, dar s-ar fi putut să aibă chiar mai puțin de-atât, n-aveam habar când va fi fost adusă în Pocola de flacăul cel prin lume umblăreț. Nu-mi aduc aminte să fi deliberat în privința vârstei sale. În schimb era frumoasă. Asta nu o hotărâseră privirile mele, prin omologarea după standarde clasice a trăsăturilor chipului ei, de voi fi știut cândva respectivele criterii, ci verdictul se iscuse deodată cu apariția fetei – și nimic nu l-ar mai fi putut clinti din sufletul meu. Frumoasă și bălăioară, ca într-o poveste din nord, cu părul blond-auriu și cu tenul curat, simplu, din câteva trăsături care reușeau în mod minunat să rezolve toate diferențialele unui chip stilizat cu măiestrie. Dacă m-aș fi gândit anume la acest aspect, aș fi putut conchide că era o femeie minionă, cu capul mic și îngust, cu gâtul subțire, umerii mici și un bust despre care nu puteai spune decât că este al unei tinere femei. Nu am văzut-o niciodată cu capul plecat, cu bărbia în piept, ci mereu cu fața în lumină, oarecum ca la o expoziție. De ce anume dădea această impresia de subțirime și fragilitate nu pot spune: din cauză că nu stătea cu brațul rezemat de speteaza băncii? sau cu brațele adunate la piept, ci mereu cu ele alungite pe lângă corp, ca o țintă umană redusă la esență și nu lesne de luat în cătare? Pe cât de neostentativ prin prezența ei, așezată cuminiță la mijlocul băncuței, această tânără mi se părea mereu o enigmă și totodată un semn benefic. Ca să nu folosesc un termen bombastic, mi se părea, deși neexplicit, că așa cum Dumnezeu, dacă există în biserică, el există pretutindeni, tot astfel mi se părea că dacă frumusețea bălăioarei există aici, pe-o băncuță prizărită dintr-un sat neștiut de nimeni, atunci frumusețea există pretutindeni – și ca atare panica nu-și mai are justificarea iar nerăbdarea poate fi ținută sub control – căci nimic nu a fost pierdut în principiu și șansele lumii sunt perfect conservate.

Mă întreb acum ce-aș fi simțit dacă aș fi văzut-o pe bancă, dar cu un prunc în brațe? Cred că nimic nu s-ar fi schimbat în ceea ce simțeam, mai exact spus: în starea mea de spirit. O știam căsătorită, cu bărbat tânăr, de ce n-ar fi avut și un copil? Simt că nimic nu s-ar fi schimbat și anume pentru faptul că gândurile mele în legătură cu ea nu aveau nimic strict lumesc, ci se răzlețiseră în lumea visătoriei pure. „Să rămânem pe tărâmul privirilor“, scrisesem acest vers cu ani în urmă și nici măcar nu mă gândisem că e cine știe ce găselniță cu care să uimesc lumea, ci doar eram bucuros că aceste cuvinte îmi veniseră în mod firesc, ca de la sine. Pur și simplu, viața mea, oricât de rar, se condensa în cuvinte care mă exprimau pe de-a-ntregul. E o consecință și totodată o surpriză chiar pentru mine. ■

■■■ p.3 →

toții în categoria practicantilor „deschiși“ ai răului. În viziunea romanului, calitatea umană înseamnă, așadar, a fi de partea binelui.

De un tratament deosebit, care atrage atenția cititorului, se bucură cei doi profesori medici, membri ai Comisiei Medicale. Aceștia îi apar lui Andrei, la prima vedere, într-o notă discordantă, precum cuplul de comici Stan și Bran. Impresia caraghioasă e înlocuită apoi de comparația cu niște autori omniscienți care își manevrează personajele după cum vor. Intervine și sugestia unor profesori teribili de severi, pentru ca, în cele din urmă, să se impună imaginea kafkiană a unor judecători puși „să cântărească faptele unor inculpați care se spovedesc în speranța unei achitări, unei salvări improbabile“.

În finalul romanului, care face apel la mitul Judecății de Apoi, tânărul personaj devine, din ucenic și martor, un pacient confruntat cu o boală incurabilă. Așa cum ne-au obișnuit ultimele romane ale lui Gabriel Chifu (*Punct și de la capăt*, *Ploaia de trei sute de zile*), decorul face loc personajelor supranaturale, cei doi medici, sub înfățișare de îngeri, manifestându-se ca doi judecători cerești care hotărăsc salvarea în lumea eternă ori viața previzibilă din lumea terestră. Narațiunea alegorică (tema căutării) se deschide spre cea mistică (tema opțiunii) într-o combinație originală cum nu sunt multe în istoria prozei românești. ■

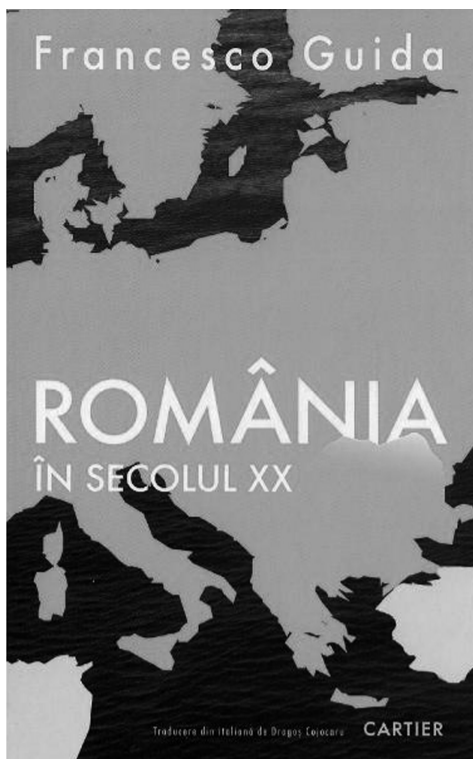
Gabriel Chifu, *În drum spre Ikaria*, Editura Art, 2019

DAN IONESCU

O poveste ruptă din realitate

Romanul *Între două lumi* (Contrafort, 2019) de Monica Larisa Manafu evocă societatea românească înainte și după 1989. Personajul martor al cărții este însăși autoarea, care nu-și poate suplini absolut cu nimic dorul față de mama sa dispărută prematur, deși încearcă insistent să regăsească atitudinea maternă în relațiile de vecinătate. În special cu Flori, pe care, pentru a-și atenua anxietatea, o numește „mamă“. Imaginea casnică, anterioară evenimentelor din '89, împărtășită de cei mai mulți dintre noi, se conturează din tabieturile protagoniștilor: „Seara, mama Flori venise la ora opt, ora știută de toți românii ca oră a Telejurnalului, după care urma renumitul Reflector, emisiune urmărită de mulți pentru criticile aduse unor aspecte negative, mai ales din realitatea social-economică, de zi cu zi.“ În concurență cu această emisiune se află relatările lui Flori despre „noutățile din viața ei și a lui nea Relu“, soțul său.

Debitul verbal al personajului îl întrece pe acela mai lent al crainicilor vremii, fapt care, asociat registrului utilizat, îi conferă textului mult umor: „Văzându-mă cum cobor din mașină ajutată de șofer, cu ditamai chită de ghiocci, acesta, adică tata, făcuse ochii mai mari decât par la broască iar când apropiasem ghiocci de nasul lui să-i miroase, parcă ochii lui se făcură și mai mari“.

L-am revăzut, la Târgul de Carte Gaudeamus de la București, pe italianul Francesco Guida. Același bărbat elegant, cu distincție în gesturi și în vorbă, așa cum îl știu. Istoricul Francesco Guida este profesor la Universitatea Roma Tre. A fost multă vreme decanul Departamentului de Științe politice al acestei Universități, membru al Senatului academic, calitate în care a prezidat de mai multe ori Conferința italiană de științe politice (CSIPOL). Cu noi românii are o relație mai aparte. Este directorul Centrului italo-român de la Universitatea București, calitate pe care o deține și la Universitatea clujeană (de curând a devenit și *Doctor Honoris Causa* al aceleiași universități). Intellectual rafinat, Francesco este un îndrăgostit de carte, dar are și bucuria scrisului. Este autorul a 11 cărți. Parte dintre ele au fost traduse în poloneză, rusă, spaniolă, limbi pe care le cunoaște, așa cum cunoaște și româna, bulgara sau maghiara. Și le stăpânește suficient de bine pentru a face față unei lecturi sau unei conversații ocazionale. Le-a învățat dintr-o necesitate de studiu. A prins drag de țările și popoarele Europei Centrale și din zona Balcanilor: o zonă ca un fel de Turn al lui Babel, etnic și lingvistic, în care nici una dintre limbi nu este de circulație internațională. În lipsa unei traduceri în bulgară, pentru a fi cunoscut la Sofia, de pildă, un scriitor român trebuie tradus în rusă sau germană.

Evocarea mediului gospodăresc predominant în multe pagini ale romanului – temă, de altfel, mai puțin abordată în literatura contemporană. Dedublata în copila „cu vârsta crudă de atunci“, autoarea se conectează la realitatea exterioară tot datorită mamei Flori, al cărei expozeu epic antrenează evenimente extravagante, precum și personaje cu un destin întortocheat. Unul dintre ei este ea însăși, mama Flori, care-i permite lui „nea Relu“ să facă un copil cu Lili, o vecină de peste drum, căreia „îi mersese vorba de fată bătrână în tot cartierul“. Morala cărții ar fi că aparențele înșală. De exemplu, oricât de izolată pare, Lili se dovedește, când Relu ajunge s-o cunoască mai bine, o femeie atrasă de anturaje diverse și abilă în realizarea propriilor sale interese.

Pentru protagonistă aflată în creștere, Flori este un model, datorită atuurilor pe care le are, precum dârzenia de a-și atinge obiectivele (în general altruiste) cu orice preț. De aceea, moartea ei semnifică sfârșitul unei epoci pentru copilă, care, din acel moment, se va simți mai străină față de lumea din jur, dar și mai sigură pe întreprinderile personale. Paginile care descriu dispariția „mamei Flori“ se situează la întretăierea liricului și epicului: „De atunci, parcă mi se ștersese totul cu buretele din mîntea-mi devenită o simplă tablă neagră. Aveau să treacă mai multe zile, fără să le mai țin cont, fără vreun eveniment deosebit, nici măcar vreo întâmplare ieșită din tiparele firescului, pentru a-mi rămâne o cât de mărunț amintire.“

Cu un stil captivant, susținut de o bună memorie afectivă, cartea *Între două lumi* relevă lectorilor o autoare interesantă, preocupată de calofilia artei scrisului. ■

ION BULEI

Un italian despre români

Popoarele de aici nu se cunosc îndeajuns între ele. Suntem într-o zonă în care nu există încredere între cei care o locuiesc. Ca să-mi demonstreze aceasta, Francesco mi-a arătat odată câteva balade populare din Balcani. Eroul negativ al acestor balade este totdeauna un străin, eventual un vecin. Niciodată un autohton. Cu excepția românilor și a sârbilor, între toate celelalte popoare au existat confruntări. Ceea ce a întreținut o atmosferă neprietenoasă pentru o dezvoltare de ansamblu. Popoarele de aici și-au câpătat târziu independența. Cu excepția Greciei, a Serbiei și a României, care au obținut-o în secolul 19. Pe de altă parte, între aceste popoare schimburile economice sunt slabe, pentru că toate produc cam aceleași mărfuri. Economiiile statelor de aici nu sunt complementare. Ca un fel de concluzie, putem spune că aceste state produc mai multă istorie decât pot consuma. Importantă concluzie. Ea explică rolul însemnat pe care l-a avut această regiune în istoria Europei. Despre toate acestea Francesco Guida a vorbit până de curând și la cursul predat de el la Universitatea Ca Foscari din Veneția: *Istoria Europei Orientale*. O Europă care continuă să atragă, să fascineze. O Europă împinsă înainte de trecutul și prezentul ei.

De aici pleacă și recenta sa carte *România în secolul XX*, în traducerea de excepție a lui Dragoș Cojocaru, publicată de Editura Cartier. Foarte bună carte. Profesorul Guida nu scrie despre națiunea română așa cum ar fi scris un istoric român, cum am scris și noi. El face o istorie a dezvoltării economice, sociale, culturale a României luând fragmente dintr-o realitate repede schimbătoare și narând istoria românilor fără să acuze surprize. Într-o primă parte a cărții, istoricul italian îi trece pe români prin evenimentele care le-au adus acestora unirea cea mică și unirea cea mare, prin războiul Independenței, al Întregirii, probe de mari sacrificii pentru ei. Îi trece prin chestiuni care sunt și europene, nu doar românești: chestiunea Dunării, chestiunea evreiască. Analizează cultura interbelică, valoarea lui Mircea Eliade, a lui Emil Cioran, a revistei *Gândirea*, pe care le consideră exprimări ale unei democrații ghidate sau mimate.

Partea a doua a cărții e mai bogată decât prima. Autorul știe că cititorul nu este excesiv legat doar de trecut, el este în primul rând interesat de prezent și de ce va fi... Guida însuși se simte mai la largul său în această parte a cărții. Într-o Europă a cărei unitate stă sub semnul întrebării, el observă că fiecare țară vine în istoria continentului cu probleme. Deloc ușor de rezolvat. Și această Europă, noua Europă, cu instituțiile ei greoaie, consideră el, cu atât mai greu va reuși să le rezolve. Prima condiție pentru a da soluții este înțelegerea. O crede Guida. Și o credem și noi împreună cu el. Nu e deloc adevărat că istoria agită și întărește țările și comunitățile. Dimpotrivă. Noi credem aceasta împreună cu prietenul nostru italian... O cred și tinerii istorici italieni de la Universitatea Roma Tre crescuți de Francesco Guida. Și mă gândesc în primul rând la Alberto Basciani și la D'Alessandri, care și ei au folosit din plin surse românești și au scris cărți cu subiecte românești, cum sunt cele două excelente lucrări referitoare la istoria Basarabiei sau la Dora d'Istria. Prietenii între intelectuali se construiesc pe valoare. Recentă lucrare a lui Francesco Guida va naște din nou bucurie printre istorici și, cu siguranță, alte străngeri de mână dincolo de granițele Europei noastre. ■

SCAN

LINDA MARIA BAROS

vă prezintă dosarul

Poezii care schimbă dona (13)

CHRISTOPHE MANON (FRANȚA)

După ce le-a propus cititorilor noștri dosarul *Aripa frântă, aripa tatuată, scheletul* / 24 de poeți incontestabili din întreaga lume și dosarul *Zoom Québec* / 8 poeți francofoni, Linda Maria Baros îi invită, începând cu luna noiembrie 2018, să descopere enormele cantități de forță și viteză depuse-n cei care schimbă astăzi, la nivel internațional, dona poetică. Indiferent de țară, indiferent de limbă, indiferent de formula adoptată. Un *new look* poetic multiplu, mutant și, întotdeauna, tonic, decapant.

Provizorii. Fragmente

05.XI.17

Acel ceva pe care-l așteaptă privirea
întotdeauna
se derobă
și e poate vorba de
un somn din vechime
care ne cuprinde
amintirea unei îmbrățișări
sau a unui sărut
acea parte inflamabilă a sinelui
care relansează corpul
un obiect și umbra lui
care se dizolvă în lumină
și dau clipa peste cap
ca o pană căzând
în acea teamă intimă
supusă țărâniei.

06.XI.17

Limba
este un stupefiant puternic
a cărui încărcătură electrică are drept efect major
accelerarea infracușurilor poemului
însă
combinațiile sale insolite
nu pot să surprindă cu justețe
intensitatea întâmplărilor

Linda Maria Baros

Poetă. Traducătoare. Editoare. Născută în 1981.
Păr verde. Doctor în literatură comparată la Sorbona.
Locuiește la Paris. Șase volume de versuri.
Poeme publicate în 39 de țări.
Membră titulară și raportor general al Academiei Mallarmé.
Laureată și secretară generală a Premiului Apollinaire.
Vicepreședintă a PEN CLUB-ului francez.

A tradus 40 de volume. Din română în franceză – 25.
Directoare a Festivalului franco-englez de poezie, Paris.
Directoare a editurii La Traductière și redactor-șef al
revistei internaționale de poezie cu același titlu.
Poartă o gheară enormă de argint pe mâna dreaptă. ■
Site: www.lindamariabaros.fr

și nici să se arate recunoscătoare
pentru epifaniile de zi cu zi
și totuși atunci când epidermele noastre
în mirosul excesului
se-ating fremătând
ca tunetul și fulgerul
suntem într-un tot pregătiți
să credem în frumusețea lucrurilor.

07.XI.17

Vulnerabili
atât de vulnerabili și totuși
purtați de *fericirea tremurândă*
de-a respira dar fără să putem vreodată
să ne bandajăm rănilor
pe marginile dorinței
pentru că în încordarea lor extremă
cuvintelor le crește rezonanța
prin tăcerile adânci
cristalizate-n spațiile albe care le despart
ca niște infime fluctuații ale luminii
pe-o suprafață de apă mișcătoare
unde încet se evaporă
perspectiva oblică a emoțiilor.

23.II.18

Poate
că dăm dovadă de curaj
când plecăm în lumea asta
așa cum este ea
și ne asumăm
fără să clipim
ceea ce înseamnă viața
și poate și atunci când
fiecare treptat se dezbracă
de ceea ce a fost și
inimile noastre se dezbară astfel
de poveri din trecut
experimentând zi
după noapte noapte
după zi
cum să nu mai.

01.III.18

Dacă se sfarmă ceva
în dinții noștri friabili
atunci când stupoarea exigentă a iubirii
pune stăpânire pe noi

Christophe Manon (1971, Bordeaux) a publicat peste douăzeci de cărți – volume de versuri și romane insolite – care îmbină „lirismul sobru cu experimentele formale” și tanghează între un stil „grotesc și fantezist și unul mai concentrat și sumbru, dar întotdeauna presărat cu epifanii furtive” (Florian Caschera). Amintim, printre titlurile sale cele mai recente: *Extremi și luminoși* (roman, Premiul *Révélation 2015* al Societății Oamenilor de Litere din Franța), *La nord de viitor* (poezie, 2016), *Viața & opiniile lui Gottfried Gröll* (poezie, 2017) și *Hrana vântului* (2019), un text hibrid din punct de vedere generic. Autor dinamic și familiar scenei literare contemporane, Christophe Manon participă constant la lecturi/festivaluri naționale și internaționale. ■

nu poate să fie vorba decât de-o minusculă
bulă de-angoasă uitată
sub ploaia bruscă torențială de lumină
despre ultima pulpă a unei dorințe uscate
de-așteptare și doliu – nici
un reconfort nici măcar acolo
unde zac cristalele
lacrimilor noastre trecute nici în spatele
tăcerii ale cărei particule
suspendate în aer se coagulează în jurul
epicentrului durerii nimic
nu dezleagă intensitatea gestului nici
vagul echilibrului
care ne punctează rătăcirile.

02.III.18

Printr-o serie
de ecouri inaudibile
în interiorul corpului
desfășurarea incertitudinii
și anxietății revelă
infime difracții ale dorinței
a căror umbră se deplasează
cu viteza vântului
pe apele verzi ale respirației
iar noi cădem
de-o parte și de alta a propriului nostru sânge
dar fără să înlăturăm pelicula fină
a viselor noastre perimate – astfel
fiecare își regăsește centrul de gravitație
transparența opacă
și ficțiunile fiecare
reia astfel cursul
vieților sale risipite.

traducere © Linda Maria Baros

